

УДК 821.161.2-3. 09

Ольга КОРЖОВСЬКА,
кандидат філологічних наук, старший викладач
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

АВТОРСЬКА ПОЗИЦІЯ У КИСВО-ПЕЧЕРСЬКОМУ ПАТЕРИКУ

Незважаючи на наслідування літературній традиції середньовічним автором, його реалізації посередницької позиції і відсутності прагнення до самовираження, у середньовічних пам'ятках наявне авторське самовираження. Найбільш індивідуалізовані середньовічні твори – ті, в яких наявна концепція необхідності змін. Доведено, що, незважаючи на підпорядкованість автора середньовічному канону, він зумів виявити риси індивідуальності, які розпізнаються в авторській позиції, виборі жанру і стильової манери, поетиці художнього твору. Середньовічний автор не грав роль стороннього спостерігача, а був готовий використовувати власне слово як важливий засіб впливу на читача та суспільство.

Ключові слова: автор, самоусвідомлення, творчість, творча особистість, літературна традиція, Київська Русь, індивідуалізація.

Патерик можна розглядати як літературний твір – вмістилище середньовічного світовідчуття та зразків моральної поведінки кожної віруючої людини. Тому безперечним мав бути факт відчуття власної відповідальності авторів, які торкнулись теми проявів божественного та життя святих отців. Нестор, Симон та Полікарп як проповідники християнства та шанувальники святості, дають характеристику аскетичному способу життя.

Алегоризм патерикових оповідань, який асоціює аскетичний подвиг із вмінням протистояти будь-якій спокусі, реалізується завдяки свідомо закладеній творцями пам'ятки двоплановості зображення. Передусім ця двоплановість пояснюється поглядами авторів на власну творчість як на засіб долучення до світу ідеального, можливості спробувати себе у ролі духовного наставника, який отримав на це Божу благодать (Нестор, створюючи житіє Феодосія, починає писання з подяки за творче натхнення Господу: «Благодарю тя, Господи, владыко

мой, Ісусе Христе, яко сподобилъ мя еси недостойнаго сповѣдателя быти святым твоім угодником» [1, с. 20]). Сприйняття свідомістю автора-книжника опозиційних пар понять земне/небесне, грішне/святе теж справило вплив на витворення художнього світу Києво-Печерського патерика. Певним чином творчість, натхненна благодаттю Господа, теж долучається до категорії святості. Крім прагнення середньовічного книжника відобразити у творі власне ставлення до християнських істин, існували й інші мотиви.

Мотивацією до творчості могло бути емоційне співпереживання за долю духовної обителі – Києво-Печерського монастиря (Нестор не приховує власної зацікавленості: «Сіе на умѣ и азъ грѣшный Нестор приим» [1, с. 20]), намір увічнити аскетичний досвід (звертання того ж автора до братії: «Се же, о братіе, въспоминаюшу ми о житіи преподобного и не сущу списану ни от кого же, и печалію въ вся дньи одрѣжим бых и моляхся Богу, да сподобить мя вся по ряду написати...» [1, с. 21]). У цьому ж зверненні інтерпретується роль молитви як словесного «провідника» до сакрального світу. Як зауважує архієпископ Ігор Ісіченко, християнська молитва бачиться ментальним входженням людської особистості у понадматеріальну сферу комунікативних стосунків Пресвятої Тройці [8, с. 21]. Тому автор, отримавши у відповідь на молитву одкровення, стає виконавцем Вищої волі, не визнаючи себе творцем написаного. Крім того, молитва використовується письменниками як засіб підтримання стану натхнення, оскільки залучає до комунікації із Всевишньою силою; під час молитви передається Божа благодать до того, хто просить.

Своєрідна відмова від першоавторства, надання привілею Всевишньому можуть бути розглянуті як спроба наслідування аскетичних помірності та стриманості у вияві власних прагнень. Архієпископ Ігор Ісіченко стверджує: «Стриманість у слові, вбранні, манерах поведінки (...) стають неодмінними елементами ідеальної моделі творця дискурсу... Творення тексту прочитується в параметрах християнської аскези як різновид церковного подвигу. Текст фіксувався на папері, обертаючись посланням до відомого або невідомого адресата. Метою ж послання був неодмінний вплив на адресата – реципієнта тексту,

вплив на його релігійну свідомість, мораль, спосіб життя. Дидактизм не потребував маскування [7, с. 358 – 359].

Поштовхом до написання частини патерикових оповідань стало і прагнення авторів-ченців прославити окремих князів, тим самим здобувши від них підтримку (тому в пам'ятці наявна ідеалізація правителів: «христолюбивому князю Изяславу» [1, с. 54], «благовѣрный же князь Святослав» [2, с. 74]. Нестор ідеалізує образи духовних отців, подаючи власний приклад їх величання: «Тѣм же лѣпо есть приглашати вам: “въ истину блажен есте, отци, добро съвѣщаніе ваше. О богосъбранный личе! О постничьскый великый суборе! О пречестный полче!”» [1, с. 79]. Крім використання слова як засобу возвеличення, Нестор використовує його також як засіб осуду. Засудженню підлягає братовбивча війна князів: «Бысть же в то врѣмя смятеніе нѣкако от вселукаваго врага в трех князѣх, братиі сущи по плоти» [1, с. 66]. Крім того, значна увага приділена спробі церкви виправити політичну ситуацію: «И преподобный же отець нашъ Феодосіе, исполнь сый святаго духа, начать того обличати, яко неправедна сътворивша, не по закону съдша на столѣ томъ и яко отца си, брата старѣйшаго, прогнавша» [1, с. 66]. Фіксування історичних подій може бути пояснене ставленням Нестора до власної творчості як до спроби допомогти нащадкам розібратися у їх минулому та не допустити повторення помилок.

Таким чином, авторські міркування сформовані під впливом двох чинників: зовнішнього (доба Київської Русі з її феодальним устроєм, становище церкви, її залежність від влади князя); внутрішнього (власне світовідчуття, усвідомлення своєї обраності та підпорядкованості).

Нестор вважає за працю славослов'я Бога: «Отець же нашъ Феодосій весь предався Богу и преподобному Антонію, и оттолѣ вдася на труды дѣлом телесным и бдяше по вся ноци во славословіи» [1, с. 29]. З цього прикладу стає зрозумілим те, що для автора ідеальною та результативною є та праця, яка вимагає подолання зусиль над самим собою, та, яка базується на вірі у допомогу Всевишнього.

Слово, сповнене Божої благодаті, на думку Нестора, – джерело премудрості та розуму, оскільки про Феодосія згадує: «К сим же моляше и родителя своя датися веляше на ученіе

божественных книг единому от учитель, якоже и сътвориша», и въскорѣ извыче все божественное писаніе, якоже всім чудитися о премудрости и разумѣ дѣтища и о скорѣм его ученіи» [1, с. 23]. Передумовою до успішного навчання Феодосія автор вважає покірність та послух: «Покореніе же его и повиновение кто исповѣсть, еже стяжа въ ученіи своем не точію же къ учителю своему, но и къ всѣм учащимся с ним» [1, с. 23]. О. Сліпушко вважає, що риси індивідуального стилю Нестора проявляються у відсутності риторичних прикрас, численних звертань до братії, автобіографічних елементів у творі, безхитрісній простоті інтонацій [11, с. 119]. Простота інтонацій середньовічного автора, який створював образ святого, що вихваляв аскетичний спосіб життя з його самозаглибленістю та конкретністю поведінки, скромністю та замкненістю, не потребувала надмірної пишності інтонації, оскільки ця пишність була зайвою.

Дія слова, на думку Нестора, – необмежена, воно теж може сприяти творчості. Образ бочки, яка наповнилась медом за словом святого, є алегорією нагороди за здійснення мрії гідної людини. У даному випадку Нестор має на увазі життя, присвячене служінню Богу. Слово, звернене до Всевишнього, – як доводить автор, може принести порятунок. У контексті, де йдеться про вигнання Феодосієм бісів засобом молитви, священне слово – рятівне, є зброєю: «Бога моляше и Господа Иисуса Христа на помощь себѣ призывающа. И тако побѣди их Христовою силою, яко к тому не смѣти им приближатися ему, но и еще им издалеча мечты творящим ему» [1, с. 40]. На думку П. Білоуса, незважаючи на те, що творча індивідуальність у давніх пам'ятках не завжди яскраво виражена, кожен з авторів прагне явити себе через слово і в слові, а християнська теологія внесла до літературної творчості досвід діалогічності – розмову між Богом та людиною [6, с. 151].

Нестор не приховує від читача власного імені, незважаючи на можливість залишити анонімність, а, навпаки, подає деяку інформацію з власного життя: «(...) тожде исписах азъ грѣшный Несторъ, мній всѣхъ въ монастыри преподобнаго отца нашего Феодосіа. Пріать же быхъ въ ньъ преподобнымъ игуменомъ Стефаномъ и якоже от того пострыженъ быхъ и мнишескыя одежда сподоблень, паки же и на діаконьскый санъ от него взведенъ сый,

ему же не бѣхъ достоинь, грубъ сый и невѣжда...» [1, с. 78]. Називаючи себе невігласом та нерозумним, Нестор використовує формулу самоприниження як данину літературній традиції.

Послання Симона до Полікарпа засвідчує думку автора про рятувальне спрямування словесної творчості. Оскільки головним завданням було примусити Полікарпа замислитись про істинне та хибне у житті, спрямувати його увагу на зміни внутрішнього духовного світу, літературну творчість слід інтерпретувати як стимул до медитації. Як зауважує П. Білоус, психологічно медитатор припускав наявність Іншого, з яким і необхідно вести розмову, аби зрозуміти Себе [5, с. 14]. Найголовніший наслідок від творчості – духовне збагачення: «Аще же и zde, пришед на спасенне, а не духовнаа твориши, и что ради в чернеческое имя облъкся еси?» [1, с. 99].

Поряд з цим автор наголошує, що досягнення духовного можливе лише за умови розмірковування у повній тиші: «Брате! сѣд в безмолвіи, събери си ум свой и рьци к себе: о убогый иноче, нѣси ли мира оставилъ и по плоти родитель Господа ради?» [1, с. 99]. Гарантом щирості власних слів Симон називає книги, зміст яких несе читачу користь: «Съветъ же ти даю: благочестіем утвердися въ святѣм том монастыри Печерском, не вехоши власти (...) Вѣси сам, яко могу сказати всѣхъ книгъ подобнаа, уне ми и тобѣ полезнаа» [1, с. 113]. На думку ченця-автора, користь від праці буде тоді, коли Всевишній надішле натхнення: «Чай от Бога милости труда ради твоего» [1, с. 120]. Епістолярність послань Полікарпа вимагала відповідної стильової манери з її дидактизмом, моральними сентенціями та закликами, діалогізмом.

Єпископ Симон, звертаючись до Полікарпа, розмірковує з приводу письмемницької праці та можливості гідності самовираження у ній: «Многа же и паче сих слышаль еси от мене грѣшнаго, єпископа Симона, и хуждѣшаго въ єпископѣхъ, недостойна суца тѣхъ святыхъ чрьноризецъ подножіа, им же, мню, и весь мир не достоинь, ни тому самому списателю, списати могущу тѣхъ чудесь» [1, с. 110]. Християнське самоприниження не давало змоги проявити індивідуальність автора, оскільки було невід'ємним елементом літературної традиції.

Ю. Ісіченко стверджує, що суб'єктивно-авторський елемент у посланні Полікарпа менш помітний, перевага віддається підкреслено об'єктивізованій епічній оповіді, дія зосереджується навколо постатей небагатьох центральних персонажів, що їх монастирська традиція уславила за побожність і непримиренну боротьбу з різними спокусами [9, с. 42].

Полікарп як автор не приховує основної мети послань: «Понудихся писанієм извѣстити тобѣ, еже о святѣи блаженнѣи братіи нашеи, да и сущіи по насъ черноризци увѣдятъ благодать Божию, бывшую въ святѣмъ сем мѣсти и прославятъ отца небеснаго, показавшаго такового свѣтильники в Руской земли, в Печерскомъ святѣмъ монастыри» [1, с. 124]. Він стверджує, що задля адекватного сприйняття слова потрібно бути налаштованим на це сприйняття: «Подай же ми благопріятіаа твоа слуха» [1, с. 124]. Іншими словами, поряд із натхненням до творчості повинне бути натхнення до сприйняття. Щоб виник стан натхнення, потрібно, на думку Полікарпа, «очистити» власну свідомість від негативу.

Тому автор оповідання про чорноризця Прохора вважає перепоною до творчості заздрість: «Сим же хотя мало угодити имъ, паче же многу им спону творя, зависть бо не вѣеть предпочитати еже полезное сътворити» [1, с. 153]. Автор слова про святих преподобних отців Феодора та Василя визначає працю як запоруку успішної боротьби з лінощами та проявами зла та безстрашністю перед Богом: «Сам же вдасть себе в работу вѣлю, да не пакуы, праздынь бивъ, мѣсто дасть лѣности, и от того родиться безъстрашіе» [1, с. 165]. Така праця дозволяє здійснити перемогу Федору над злом та, насамперед, над собою, оскільки формує терпимість та надає внутрішньої сили.

У цьому ж творі письменник створює подвійне сприйняття віруючим перемоги над бісами. По-перше, це алегорія боротьби зі спокусами світу, а по-друге, усвідомлення перемоги християнства над язичниками, що засвідчує сам автор: «Бѣси же не трѣпяще укоризны, иже иногда от невѣрныхъ чтомы и покланяемы и мнимы аки бози, нынѣ же от угодникъ Христовыхъ небрегомы и уничижаемы и бесчествуемы» [1, с. 168]. Авторська інтенція цим самим набуває релігійного характеру, оскільки в

такий спосіб засвідчене язичницько-християнське протистояння у добу Середньовіччя.

Автори Києво-Печерського патерика постулювали та практикували у своїй творчості такі закономірності та правила:

1. Акцент на внутрішньому світі, який постійно потребує вдосконалення. Для прикладу, Симон пропонує Полікарпу замислитись над собою: «Въспряни, брате, и разумѣй опасно о своїм житіи, неподвижну мысль имѣя и умъ от святаго мѣста того» [1, с. 119].

2. Визнання авторами-ченцями своєї гріховності, недосконалості. С. Аверинцев стверджує, що християнська свідомість відчуває себе над прірвою небуття, над якою її утримує рука Бога, а саме буття – милість та дарунок творця, на яке людина та весь світ можуть відповідати лише захопленням і сльозами [3, с. 49].

3. Ставлення до власної творчості зумовлене середньовічним світоглядом та літературним етикетом.

4. Розуміння віри як вищої істини та захисту від негараздів. Нестор розповідає про Феодосія: «Многажды бо сего блаженаго князя и бояре і епискупи хотѣша скусити, осияюще словесы, но не възмогша, яко о камень приразишася, отскакаху, ограждень бо бѣ върою и надеждою к господу нашему Иисусу Христу и в себѣ обитель святаго Духа сътвори» [1, с. 70].

5. Залежність від священного тексту, що зумовило традиційність стильової манери. О. Сліпушко зауважує, що біблійний канон, котрий впливає на свідомість автора агіографічних творів, був своєрідним літературним всесвітом, який мав власні закони і традиції та визначав свідомість автора, сприйняття, інтерпретацію ним оточуючого світу [11, с. 114]).

6. Необхідність зміцнення стосунків церкви та держави, потреба у патронаті князів, втручання церкви у вирішення політичних проблем. У розповіді Нестора про стосунки між князем Святославом та Феодосієм пояснюється втручання церкви в політику: «Блаженный же рече: «что бо, благый владыко, успѣть гнѣвъ нашъ еже на дръжаву твою, но се подобаетъ намъ обличати и глаголати намъ еже на спасеніе души и вамъ лѣпо есть послушати того» [1, с. 68].

7. Принцип протиставлення православ'я католицизму: акцентується увага на зв'язку з грецькою культурною традицією, доведення приходу християнства не з Риму, а з Візантії: «Нѣсть бо жизни вѣчныа живущимъ въ вѣрѣ Латыньстѣи или въ Срачиньстѣи, ни части имѣти съ святыми вѣ будущии вѣкъ» [1, с. 191].

8. Подання прикладів аскетичного способу життя, що мало на меті звеличення вчинків ченців Києво-Печерського монастиря.

9. Дидактичне спрямування пам'ятки, використання авторами функції наставництва. У патерику автори намагалися подати зразок поведінки ченця, який повинен знати Студійський чернечий статут. Симон своїм посланням попереджає Полікарпа: «И ты от послушанія отча отлучися и братіи своих оставль свое мѣсто, въскорѣ хотяше погыбнути таковой. Овча бо, пребываа въ стадѣ, неврежено бываетъ, а отлучившееся въскорѣ погыбаеть и волкомъ изъедено бываетъ» [1, с. 101].

10. Алгоритичне переосмислення оповідань, символізм авторського мислення (віра в чудо та видіння, образ світла, що символізує прояв божественного: «Свѣта отступи, а въ тьму даль ся еси, жизнь отвръгъ и муку себѣ вѣчную уготоваль» [1, с. 118]). Побратимство стає наслідком прояву божественного за походженням світла на іконі Богородиці: «И сіа приидоста въ церковъ богонареченную и видѣста свѣт паче солнца на иконѣ чюднѣя богородичинѣи, и въ духовное братство приидоста» [1, с. 12].

11. Експресивність художнього мовлення, що сприяє прояву емоційності. Полікарп задля підсилення у читача враження створює образ невтішного плачу засмученого Феофіла, якому не сподобалось місце поховання брата, оскільки не належало йому по старшинству. Зрозумівши власні провини та егоїзм, Феофіл піддався емоції провини: «И пришед въ свою кѣлію, принять его плач неутѣшим (...) Мнози же, хотѣвше утѣшити сего, и на большее рыданіе приведоша его. И от многаго плача изгуби си очи, и тако пребысть въ вся дъни живота своего въ релицѣ въздръжаніи, Богови угажаа добрым житіемъ» [1, с. 158 – 159].

12. Наявність ознак орнаментального стилю (символічний характер змалювання дійсності, нагромадження прикрас,

гіперболізація, протиставлення) та ознаки монументального стилю – прагнення зафіксувати історичний перебіг. Символічне сприйняття дійсності втілене Полікарпом в образі голуба: «(...) голубъ же паки влетѣ въ уста Спасова, отнудуже и изыде. И се паки свѣтъ паче солнца оѣа тѣх (...) Си же падше ниць и поклонишася Господеви» [1, с. 173]. В християнстві голуб став символом Святого Духа [4, с. 12]. Світло є проявом божественного.

Гіперболізація наявна у словах самоприниження Полікарпа: «И мало нѣчто сказах ти от тѣх преславных чюдес, а множайшаа забых от страха, стыдяся твоего благочестіа, неразумно исповѣдах» [1, с. 124]. Зрозуміло, що забуття – це перебільшення, вказівка на яке підвищувала авторитет середньовічного письменника, адже сила його була у зображенні власної слабкості. Полікарп у такий спосіб здобував прихильність як братії Києво-Печерського монастиря, так і кожного читача-християнина зокрема.

Крім прояву релігійного почуття автора, спостерігаємо і прояв його громадянського обов'язку. Полікарп фіксує історію епохи, не забуваючи нагадати про вплив Божої волі. Про дні князювання Святополка автор пише: «Много насиліа людемъ сътвори Святополкъ, дома бо силных до основаніа без вини искоренивъ и имѣніа многым отъеми. Сего ради попусти Господь поганым силу имѣти надъ нимъ, и быша брани многы от Половецъ, к сим же и усобица бысть в та времена, глад крѣпокъ, и скудость веліа при всем в Руской земли» [1, с. 149]. З наведеного прикладу помітним стає ставлення автора до держави та князівської влади..

13. Тенденція до конкретності. Перед читачем повинен був виникнути цілісний образ святого, який поставав як зразок у ставленні до інших та до самого себе.

14. Ставлення до слова як до прояву божественного. Всеперемагаюча сила молитви зцілює та проганяє бісів: «Тогда Владимиръ болень сый и тѣмъ поясомъ златымъ обложенъ бысть, и ту абіе здравъ бысть молитвами святую отцю нашею Антоніа и Феодосіа» [1, с. 11]. У тексті киеворуської пам'ятки наявне порівняння молитви із безцінними перлами: «Симон же пріимъ

молитву и благословеніе от святого, яко нѣкій бисерь многоцѣнный и даръ» [1, с. 5].

15. Психологічна напруженість оповідань, яка відчутна при зіткненні світу зла та світу добра. Це зіткнення може бути як містичне (боротьба ченців із бісами), так і психологічне (пов'язане з переживаннями людини).

Нестор доводить щирість сказаного тим, що використовує похвалу як засіб звертання та вшанування Бога. Багаторазовим повторенням слова «радуйся» він досягає градації почуття, що мала викликати у читача усвідомлення присутності вищої сили, яка керує світом: «Радуйся, отче нашъ и наставнице, иже мирьскыя плища отринувъ и молчаніе възлюби! Радуйся, Богу послуживый в тишинѣ и въ мнишеском житіи, всяко в себѣ принесеніе божественное принеслъ еси!» [1, с. 5].

З Полікарпових слів зрозуміло, що повчання, адресовані його совісті, були не марні, сприйнялись ним із користю. Він продовжив традицію вшанування Києво-Печерського монастиря та, як автор, не забував згадувати про свого наставника – Симона. Спільним в авторів-ченців є те, що всі вони не мали за намір висловити власне «я» та усвідомлювали акт творчості як прерогативу Всевишнього. Крім того, середньовічні автори належали до одного літературного осередку. Як стверджує О. Сліпушко, кожному киеворуському літературному осередку властиві художня і стильова єдність, а також спільність ідеології; такий осередок – поняття ідейно-мистецьке, що базувалося на єдності центру (певного монастиря чи церкви) [10, с. 26].

Релігійна свідомість авторів киеворуської пам'ятки визначала ідейні особливості їх слів та послань, передбачала дотримання єдиного традиційного методу, який унормовував все написане, канонізував середньовічне письменство. Увага більшості патерикових оповідань зосереджена на тому, що людина здатна протистояти злу, спокусі, але задля цього повинна вести правильний спосіб життя, піклуватись не про земне, а про майбутнє, вічне.

Вважаючи Києво-Печерський монастир місцем зосередження святості та Божого Духу, автори послань та слів дали змогу ознайомитись з його традиційним способом існування, відкрили зразки поведінки справжнього християнина,

запропонували йому право на вибір між двома світами: світом ідеальним, безгрішним, та світом гріховним, спокуси, зла. На прикладі життя Полікарпа Симон показав боротьбу цих двох світів в одній людині. У такому разі творчість Симона можна розглянути як стимул до порятунку іншої людини. Творчість Нестора, зокрема оповідь про Феодосія, постає як засіб перестороги, а послання Полікарпа можна трактувати як певне виправдання та подяку. Кожен із цих авторів використовував творчість задля переконання та поставав у ролі духовного наставника.

Література:

1. Абрамович Д. Києво-Печерський патерик. Репринтне видання / Д. Абрамович. – К. : Час, 1991. – 280 с.
2. Аверинцев С. Авторство и авторитет [Электронный ресурс] / С. Аверинцев // Историческая поэтика. Литературные эпохи и типы художественного сознания : сб. статей. – М. : Наследие, 1994. – С. 105 – 125. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/aver/avt_avt.php.
3. Аверинцев С. Поэтика ранневизантийской литературы / С. Аверинцев. – СПб : Азбука-классика, 2004. – 480 с.
4. Адамчик В. Полная энциклопедия символов и знаков / В. Адамчик. – Минск : Харвест, 2008. – 607 с. : ил. – (Карманная библиотека).
5. Білоус П. Психологія літературної творчості: Книга для вчителів та учнів / П. Білоус. – Житомир, 2004. – 96 с.
6. Білоус П. В. Світло зниклих світів (художність літератури Київської Русі) : зб. статей / П. В. Білоус. – Житомир, 2003. – 160 с.
7. Ісіченко Ігор. Архiepіскоп. Аскетична література Київської Русі / Архiepіскоп Ігор Ісіченко; за ред. Н. Бордукової. – Харків : Акта, 2005. – 383 с.
8. Ісіченко Ігор. Архiepіскоп. Молитовний дискурс у літературі Київської Русі / Архiepіскоп Ігор Ісіченко // Слово і Час. – 2005. – № 1. – С. 5 – 14.
9. Ісіченко Ю. Києво-Печерський патерик у літературному контексті XVI – XVIII ст. / Ю. Ісіченко // Радянське літературознавство. – 1986 – № 6. – С. 42 – 49.
10. Сліпушко О. Література Києворуської держави (XI – XIII ст.) : Актуальні проблеми сучасних студій / О. Сліпушко // Слово і Час. – 2007. – № 8. – С. 14 – 28.

11. Сліпушко О. Образ автора у літературі Києворуської держави (XI – перша половина XIII ст.) : навч. посібник / О. Сліпушко. – К., 2009. – 144 с.

Ольга Коржовская. Авторская позиция в Киево-Печерском патерику.

Невзирая на наследование литературной традиции средневековым автором, его реализацию посреднической позиции и отсутствие стремления к самовыражению, в средневековых произведениях имеется авторское самовыражение. Наиболее индивидуализированы средневековые произведения – те, в которых имеется концепция необходимости изменений. Доказано, что, невзирая на подчиненность автора средневековому канону, он сумел выявить черты индивидуальности, которые распознаются в авторской позиции, выборе жанра и стилевой манеры, поэтике художественного произведения. Средневековый автор не играл роли постороннего наблюдателя, а был готов использовать собственное слово как важное средство влияния на читателя и общество.

Ключевые слова: автор, самосознание, творчество, творческая личность, литературная традиция, Киевская Русь, индивидуализация.

Olga Korzhovska. The Author's Position in the Kyivan Caves Patericon.

In spite of following a literary tradition by a medieval author, his realization of intermediary position concerning the appearance of the text monument (a new literary work would acquire the aura of sanctity and mystery) and the absence of self-expression aspiration, still the author's individuality tends to display itself. The most individualized medieval works are those in which one could observe the conception of a necessity for changes. It is proved that in the Kyiv Rus period there existed the comprehension of one's own creative work as a will to rule (first of all it pertained to places in the literary works with increased ideological content). Notwithstanding the subordination of the author's will to a medieval canon, the requirements of annalistic genre, which made possible the author's self-expression, a medieval author did not play a role of a detached onlooker, but was willing to use his own word as an important means of influence on a reader and society as a whole.

Key words: author, self-awareness, creative work, creative personality, literary tradition, Kyiv Rus, individualization.